

Prof. dr hab. Teresa Pojmańska w osiemdziesiątą rocznicę urodzin



Urodziła się 19 kwietnia 1929 r. w Godzieszach Wielkich (powiat Kalisz) w wielodzietnej (dwie siostry i dwóch braci) rodzinie nauczycielskiej Grosmanów. W 1940 r. rodzinę wysiedlono z Kalisza – należącego ówczesnie do III Rzeszy – do Jędrzejowa, objętego administracyjnie granicami tzw. Generalnej Guberni. Była to sankcja za odmowę podpisania deklaracji przynależności do narodu niemieckiego – volkslisty. Tutaj ukończyła rozpoczętą przed wojną szkołę podstawową, a naukę w zakresie szkoły średniej kontynuowała na tajnych kompletach. Po wojnie rodzina wróciła do Kalisza, co umożliwiło Jej ukończenie nauki w Liceum im. Anny Jagiellonki i otrzymanie w 1949 r. świadectwa dojrzałości. W tym samym roku podjęła studia na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Łódzkiego i w 1952 r. uzyskała dyplom ukończenia studiów I stopnia (obecnie studia licencjackie). Studia magisterskie kontynuowała od 1954 r. na Uniwersytecie Warszawskim; w 1956 r. na podstawie pracy: pt. „Pasożyty wewnętrzne (Cestoda, Trematoda) drobnych ssaków polnych z okolic Turwi koło Poznania” – promotor: prof. Zdzisław Raa-

be – otrzymała dyplom magistra w zakresie zoologii. Pracę doktorską pt. „Badania nad występowaniem i biologią przywr pasożytujących u *Sorex araneus* L.” – promotor: prof. Włodzimierz Michajłow – broni już po pięciu latach (1961) przed Radą Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Warszawskiego i uzyskuje stopień doktora nauk przyrodniczych. W 1969 r. ta sama Rada przyznaje Jej stopień doktora habilitowanego w zakresie nauk przyrodniczych, na podstawie kilku prac zebranych pod tytułem: „Europejskie gatunki rodzaju *Leucochloridium* Carus (Trematoda: Brachylaimidae)”. Tytuł profesora nadzwyczajnego nadała Jej Rada Państwa w 1980 r.

Pracę zawodową rozpoczęła na pierwszym roku studiów, jako zastępca asystenta w Miejskim Muzeum Przyrodniczym w Łodzi (od 1952 r. Instytut Zoologii PAN, Oddział w Łodzi). W 1954 r. wyszła za mąż za oficera Wojska Polskiego Henryka Pojmańskiego i zamieszkała w Warszawie (z tego związku urodzili się synowie: w 1955 r. Zbigniew – obecnie informatyk, w 1959 r. Grzegorz – obecnie astronom). W tym samym roku zatrudniła się na etacie asystenta w Zakładzie Parazytologii PAN (od 1980 r. Instytut Parazytologii PAN im. Witolda Stefańskiego) i pracowała w nim aż do przejścia na emeryturę (31 grudnia 1999 roku), awansując kolejno na stanowiska: starszy asystent, adiunkt, docent, profesor nadzwyczajny i profesor zwyczajny.

W zakładzie pracy pełniła różne funkcje: była członkiem Kolegium Dyrekcyjnego i Rady Naukowej; członkiem wielu komisji – ds. regulacji płac, ds. odbioru prac, ds. zatrudnienia pracowników, ds. przewodów doktorskich, ds. wyboru dyrektora Instytutu; była kierownikiem: Studium Doktoranckiego, zespołu badawczego tzw. „Grupy Wodnej”, Pracowni Biologii Populacyjnej, Pracowni Parazytologii Środowiskowej; zastępcą dyrektora ds. naukowych w latach 1992–1999. Decydujący głos miała też w sprawach wydawniczych jako członek Rady Redakcyjnej *Acta Parasitologica Polonica* (1969–1988) i *Acta Parasitologica* (1993–2007).

Materiał do badań naukowych zbierała już

w okresie studiów. Pierwszym Jej nauczycielem był dr Henryk Sandner (później profesor), który zainteresował młodą studentkę badaniami nad helmintofauną kręgowców. Pierwszą pracę na ten temat opublikowała jeszcze przed otrzymaniem dyplomu magistra (Grossman T., Sandner H. 1954. Helmintofauna płazów Białowieskiego Parku Narodowego. *Acta Parasitologica Polonica* 1: 345-352). Oceniając Jej dokonania z perspektywy 60 lat pracy twórczej, można wyróżnić 2 kierunki badań.

Badania faunistyczno-systematyczne. Dotyczą one głównie przywrm z rodziny Leucochloridiidae. Skupiając się na tej tematyce uporządkowała systematykę, badała morfologię i cykle rozwojowe 8 gatunków, opisała 4 nowe gatunki, sformułowała hipotezę o ewolucji cykli rozwojowych w tej grupie. Wiele badań poświęciła też przywrom z innych grup systematycznych, różnym gatunkom tasiemców, a nawet mikropasożytom z grupy Myxozoa – występującym w rybach z chowu stawowego. Należy podkreślić, że materiał do badań zbierała w terenie, często osobiście.

Badania ekologiczne. Prowadzone zespołowo od lat 70. ubiegłego wieku na rybach użytkowych z jezior w okolicach Konina (podgrzewanych wodami rzutowymi z elektrowni), pozwoliły wyjaśnić wpływ zanieczyszczeń termicznych na populacje pasożytów ryb. Badano: zarażenie ryb, skład gatunkowy, wzrost liczebności i rozchwianie specyficzności niektórych gatunków pasożytów, aklimatyzację gatunków zawleczonych. Wiele badań poświęcono także pasożytom ryb w warunkach naturalnych i chowie stawowym. Celem badań było ustalenie stopnia zagrożenia chowu stawowego ryb przez wprowadzenie gatunków ryb niewystępujących w Polsce; rejestrowano również zmiany patologiczne wywołane przez pasożyty u nietypowych żywicieli.

Lista publikacji do 2000 r. obejmuje 125 pozycji, w tym: prace oryginalne i artykuły problemowe (58), artykuły przeglądowe oraz recenzje i biografie (32), książki (6), dwa przekłady książek (1 z j. angielskiego i 1 z francuskiego), komunikaty zjazdowe (27).

Po przejściu na emeryturę pracuje nad różnymi zagadnieniami. Jest współautorem podręcznika z parazytologii ogólnej dla studentów wyższych uczelni. Opracowuje systematykę różnych grup pasożytów (klucze, rozdziały w wydawnictwach książkowych). Podsumowuje dane o występowaniu helmintofauny na terenie Polski (katalogi, książki):

1. Niewiadomska K., **Pojmańska T.**, Machnicka

B., Czubaj A. 2001. Zarys parazytologii ogólnej. Wydanie nowe. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa: str. 516.

2. **Pojmańska T.**, Cielecka D. 2001. Tasiemce (Cestoda) związane ze środowiskiem wodnym. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, str. 383.

3. **Pojmańska T.**, Niewiadomska K., Okulewicz A. 2005. Robaki pasożytnicze w ekosystemach wodnych i lądowych. Instytut Parazytologii im. W. Stefańskiego PAN, Warszawa: str. 126.

4. Niewiadomska K., **Pojmańska T.**, Machnicka B., Czubaj A. 2006. Zagal'na parazitologija. Pereklad iz polskoj E. K. Kharchenko. Kyiiv, Naukova Dumka: str. 484.

5. **Pojmańska T.**, Niewiadomska K., Okulewicz A. 2007. Pasożytnicze helminty Polski. Gatunki, żywicieli, białe plamy. Monografie Parazytologiczne nr 18. Polskie Towarzystwo Parazytologiczne, str. 360.

6. Drózd J., **Pojmańska T.**, Zdzitowiecki K. 2001. W: Katalog fauny Puszczy Białowieskiej pod redakcją Jerzego M. Gutowskiego i Bogdana Jaroszewicza. Instytut Badawczy Leśnictwa, Warszawa. Phylum (typ): Platyhelminthes – płazińce: 23-27. Phylum (typ): Nematelminthes – obleńce; Nicienie pasożyty zwierząt: 31-36; Phylum (typ): Acanthocephala – kolcogłowy: 41-42.

7. **Pojmańska T.** 2002. W: Keys to the Trematoda Vol. 1. (Eds. D. I. Gibson, A. Jones, R. A. Bray) CABI Publishing. Superfamily Brachylaimoidea: 31-36; Brachylaimidae: 37-43; Hastilesiidae: 45-46; Leucochloridiidae: 47-51; Leucochloridiomorphiidae: 53-55; Ovariopteridae: 59-60; Panopistidae: 61-64; Thaparielliidae: 65-66.

8. **Pojmańska T.** 2008. W: Keys to the Trematoda Vol. 3. (Eds. R. A. Bray, D. I. Gibson, A. Jones) CAB International and Natural History Museum, London. Anchitrematidae Mehra, 1935: 215-217; Brachycoeliidae Looss, 1899: 219-223; Braunotrematidae Yamaguti, 1958: 225-226; Dicrocoeliidae Looss, 1899: 233-260; Mesocoeliidae Dollfus, 1929: 261-263.

9. **Pojmańska T.**, Tkach V. V., Gibson D. I. 2008. W: Keys to the Trematoda Vol. 3. (Eds. R. A. Bray, D. I. Gibson, A. Jones) CAB International and Natural History Museum, London. Genera *incertae sedis*, genera *inquirenda*, *nomina nuda*, larval or collective names and recently erected genera: 735-755.

10. **Pojmańska T.**, Niewiadomska K. 2008. W: Fauna Polski. Charakterystyka i wykaz gatunków. Tom III. Red: Bogdanowicz W., Chudzik E., Pili-

piuk I., Skibińska E. Muzeum i Instytut Zoologii PAN Warszawa. Kolcogłowy – Acanthocephala: 349-353; Płazińce – Platyhelminthes: 483-484; Tasiemce – Cestoda: 485-495; Przywry monogeniczne – Monogenea: 496-501; Przywry – Trematoda: 501-514.

11. Pojmańska T. 2009. Nadgromada: Tasiemce – Cestoda. W: Zoologia Tom I. Bezkręgowce. Redakcja naukowa: Czesław Błaszak. PWN: 208-245.

12. Pojmańska T., Niewiadomska K. 2010. Pasożyty zawleczone, ekspansywne i inwazyjne w faunie Polski. W: Księga gatunków zawleczonych (Red. Z. Głowaciński) (w druku).

Opublikowała również kilkanaście artykułów w czasopismach naukowych i popularno-naukowych. Omawia w nich różne ciekawe zagadnienia parazytologiczne, sylwetki znanych parazytologów, konferencje i sympozja naukowe oraz działalność wydawniczą:

1. Pojmańska T. 2002. Pasożyty jako naturalny składnik ekosystemu. *Wiadomości Parazytologiczne* 48: 139-154.

2. Niewiadomska K., Pojmańska T. 2003. Drugie tematyczne warsztaty ratyfikacyjne Pasożyty. Wilno, Litwa. *Wiadomości Parazytologiczne* 49: 317-320.

3. Pojmańska T., Niewiadomska K. 2003. Czy fauna pasożytnicza Polski jest dobrze poznana? *Wiadomości Parazytologiczne* 49: 333-345.

4. Jara Z., Pojmańska T. 2004. Dr Zbigniew Kabata, członek honorowy Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego – w osiemdziesiątą rocznicę urodzin. *Wiadomości Parazytologiczne* 50: 69-74.

5. Pojmańska T. 2004. Katarzyna Niewiadomska: Pasożyty ryb Polski (klucze do oznaczania). Przywry – Digenea. Monografie Parazytologiczne nr 15. Warszawa 2003, Polskie Towarzystwo Parazytologiczne. *Wiadomości Parazytologiczne* 50: 75-78.

6. Niewiadomska K., Pojmańska T. 2004. Jak rozumieć gatunek pasożyta w dobie badań molekularnych? *Wiadomości Parazytologiczne* 50: 109-115.

7. Niewiadomska K., Pojmańska T. 2004. Organizmy pasożytnicze – dlaczego należy monitorować ich występowanie? *Biuletyn Monitoringu Przyrody* 1/2004 (5): 43-51.

8. Pojmańska T. 2005. Sprawozdanie z działalności Redakcji „Wiadomości Parazytologicznych” za okres wrzesień 2001–sierpień 2004 (załącznik nr 5). *Wiadomości Parazytologiczne* 51: 96-97.

9. Pojmańska T. 2005. Konferencja: V International Workshop on Cestode systematics and phylogeny. *Wiadomości Parazytologiczne* 51: 259-266.

10. Pojmańska T. 2005. Znaczenie „teorii cerkeru” Janickiego dla rozwoju badań nad systematyką i ewolucją płazińców. *Wiadomości Parazytologiczne* 51: 345-358.

11. Pojmańska T. 2005. Pasożytnictwo, Pasożyty i Żywiciele. *Kosmos* 54, 1 (266): 5-20.

12. Pojmańska T. 2008. Doc. dr hab. n. przyr. Krystyna Rybicka (1924–2007) – *pro memoriam*. *Wiadomości Parazytologiczne* 54: 53-55.

13. Pojmańska T. 2008. Jestem przeciw. Listy do Redakcji. *Wiadomości Parazytologiczne* 54: 61.

14. Pojmańska T. 2008. Sprawozdanie z działalności Redakcji „Wiadomości Parazytologicznych” w kadencji 2004–2007. *Wiadomości Parazytologiczne* 54: 79-81.

15. Pojmańska T., Niewiadomska K. 2010. Pasożyty – kłopotliwy element sieci pokarmowych w ekosystemach. *Kosmos* 59 (w druku).

Prof. Teresa Pojmańska chętnie dzieli się swą wiedzą z innymi. Kilkakrotnie prowadziła ćwiczenia i wykłady w ramach studium doktoranckiego, organizowanego przez Instytut Parazytologii PAN. W latach 1986–1988 wykładała parazytologię (w j. francuskim) w Państwowym Instytucie Biologii w Tlemcen (Algieria). Wypromowała czterech doktorów (w tym jednego obcokrajowca) i jednego magistra. Często udziela konsultacji naukowych parazytologom polskim i zagranicznym.

Doceniając Jej wiedzę, wielokrotnie zwracano się z prośbą o fachową opinię. Recenzowała prace pretendujących do osiągnięcia stopnia naukowego (4 licencjackie, 4 doktorskie, 3 habilitacyjne) oraz do tytułu naukowego profesora (3 osoby). Opiniowała projekty badawcze i ich realizację, publikacje naukowe (przed – i po druku).

Równoległe z pracą naukową i zawodową angażuje się aktywnie w życie naukowe i organizacyjne różnych instytucji, korporacji i towarzystw naukowych oraz organizacji zawodowych. W latach 1975–2007 uczestniczyła w obradach Komitetu Parazytologii PAN, pełniąc okresowo funkcję sekretarza naukowego i przewodniczącej. Należy do Europejskiej Federacji Parazytologów, a w latach 1996–2000 wchodziła w skład jej Zarządu. W 1951 wstąpiła do Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego – od 1976 r. była kolejno: przewodniczącą Oddziału Warszawskiego, sekretarzem Zarządu Głównego, członkiem Komisji Faunistycznej, redaktorem naczelnym „Wiadomości Parazytologicznych”

(2001–2007). Działa w Towarzystwie Naukowym Warszawskim – w okresie 1993–1995 sekretarz, a następnie do roku 2001 – przewodnicząca Wydziału IV Nauk Biologicznych. Przez kilkadziesiąt lat była członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego, sprawując okresowo funkcję skarbnika, wiceprezesa i prezesa w komórkach w miejscach pracy (Łódź i Warszawa); w latach 1989–1991 przewodnicząca NSZZ Solidarność w Instytucie Parazytologii PAN.

Ponad półwiekowa działalność naukowa, zawodowa i społeczna prof. Teresy Pojmańskiej jest imponująca. Taki efekt osiągnęła dzięki wrodzonej umiejętności organizacji pracy, samodyscypliny i poczuciu odpowiedzialności. Do parazytologii – polskiej i zagranicznej – wniosła trwałe wkład, który uznają także następne pokolenia parazytolo-

gów. Znając Ją od okresu studiów, zawsze doceniałam także ciepłe i uporządkowane życie rodzinne, w którym jest dobrą żoną, matką i babcią.

Jej dokonania wielokrotnie nagradzono. Otrzymała: Złoty Krzyż Zasługi (Rada Państwa, 1980), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, 1998), Medal 30-lecia Polski Ludowej (Rada Państwa, 1974), Medal im. Konstantego Janickiego „**Bene de Parasitologia Meritus**” (Polskie Towarzystwo Parazytologiczne, 1998), Złotą Odznakę ZNP (Związek Nauczycielstwa Polskiego – Zarząd Główny, 1979). Od 2004 roku jest członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego.

*Prof. dr hab. Teresa Sulgostowska
SGGW, Warszawa*